

Warszawa, 01/03/2006

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

dr Janusz KOCHANOWSKI

RPO-523318-III/06/JL

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00

Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Pan
Krzysztof Michałkiewicz
Minister Pracy i Polityki Społecznej

Wielce Szanowny Panie Ministrze !

Ustawą z dnia 20 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 121, poz. 1264) dodano ust. 4 do art. 53 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, umożliwiającą przeliczenie świadczeń tym wszystkim, którzy po nabyciu uprawnienia do świadczenia podlegali co najmniej przez 30 miesięcy ubezpieczeniu społecznemu lub ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Przepis ten wszedł w życie z dniem 1 lipca 2004 r., stanowiąc podstawę uzyskania wyższych świadczeń poprzez zastosowanie aktualnej kwoty bazowej do obliczenia części socjalnej emerytury.

Powyższa regulacja prawna wzbudza wątpliwości, częściowo znajdujące odzwierciedlenie w skierowanym do Trybunału Konstytucyjnego pytaniu prawnym Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi w sprawie zgodności art. 53 ust. 3 i ust. 4 ustawy z wyrażoną w art. 2 Konstytucji RP zasadą sprawiedliwości społecznej oraz wyrażoną w art. 32 Konstytucji RP zasadą równości wobec prawa i zakazu dyskryminacji wobec ubezpieczonych urodzonych przed dniem 1 stycznia 1949 roku. Ponadto taka regulacja nie uwzględnia stanowiska Sądu Najwyższego zajętego w uchwale z dnia 29 października 2002 r. (III UZP 7/02, OSP 2003, Nr 9, poz. 107 z aprobowaną glosą K. Ślebzaka). W świetle tego stanowiska do obliczenia części socjalnej emerytury, której podstawę wymiaru stanowi podstawa wcześniej ustalonej renty z tytułu niezdolności do pracy, stosuje się kwotę bazową obowiązującą w dniu złożenia wniosku o emeryturę.

Niezależnie od tego uprzejmie informuję Pana Ministra, że napływają do mnie skargi od emerytów i rencistów, którzy z powodu braku odpowiedniej informacji

z opóźnieniem skorzystali z możliwości przeliczenia świadczenia po zmianie art. 53 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Z napływających do mnie skarg wynika także, że wiele osób oczekiwało przeliczenia z urzędu dotychczas pobieranych świadczeń oraz wypłaty świadczenia z wyrównaniem od daty zmiany przepisów. Nie można także wykluczyć sytuacji, że istnieje nadal duża grupa świadczeniobiorców, którzy nie złożyli odpowiednich wniosków z powodu braku informacji o przysługującym im prawie przeliczenia świadczenia.

Zgodnie z art. 129 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych podwyższone w wyniku takiego przeliczenia świadczenie wypłaca się poczynając od dnia powstania prawa, nie wcześniej jednak niż od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek. Przepis art. 116 ust. 1 tej ustawy potwierdza obowiązującą od dawna w systemie zasadę, że postępowanie w sprawach świadczeń wszczyna się na podstawie wniosku zainteresowanego. Działanie z urzędu organu rentowego w sprawie świadczeń wymienionych w art. 3 tej ustawy ma charakter wyjątkowy i musi wynikać wprost z ustawy. Przykładowo na podstawie art. 116 ust. 1a postępowanie o emeryturę wszczyna się z urzędu, jeżeli wiek emerytalny dla uprawnionych do świadczenia przedemerytalnego lub zasiłku przedemerytalnego wynosi 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn. W świetle obowiązującego od 1 stycznia 2006 r. art. 27a ustawy emeryturę przyznaje się z urzędu zamiast pobieranej renty z tytułu niezdolności do pracy osobie, która osiągnęła wiek 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn oraz podlegała ubezpieczeniu społecznemu albo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Również zmiana wysokości emerytur i rent w ramach waloryzacji następuje z urzędu (art. 93 ustawy). Natomiast obowiązujące przepisy nie przewidują działań z urzędu organu rentowego przy przeliczaniu wysokości emerytury. Takie uregulowanie podyktowane zostało zapewne potrzebą pozostawienia osobom zainteresowanym swobody decyzji w zakresie wyrażenia woli skorzystania z przysługujących im uprawnień.

W art. 124 ustawy wyrażono zasadę posiłkowego stosowania w postępowaniu o świadczenia emerytalno-rentowe przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. Zasadę taką wyraża również niezależnie od tego przepisu art. 180 Kpa. Natomiast przewidziany w § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie postępowania o świadczenia emerytalno-rentowe i zasad wypłaty tych świadczeń (Dz.U. Nr 10, poz. 49 ze zm.) obowiązek organu rentowego informowania o warunkach i dowodach wymaganych do uzyskania świadczeń emerytalno-rentowych oraz udzielania pomocy przy ubieganiu się o nie, dotyczy tylko świadczeń objętych postępowaniem. Również z określonego w art. 68 ust. 1 pkt 8 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych

(Dz.U. Nr 137, poz. 887 ze zm.) zobowiązania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych do popularyzacji wiedzy o ubezpieczeniach społecznych nie można wywieść obowiązku informowania zainteresowanych świadczeniobiorców o możliwości skorzystania ze zmiany przepisów prawa.

Wydaje się jednak, że zmiana przepisów, otwierająca nieznaną dotychczas w prawie ubezpieczeń społecznych możliwość ustalania nowej, korzystniejszej podstawy emerytury dla znacznej grupy osób, które nabyły wcześniej prawo do tzw. wcześniejszej emerytury, powinna nakładać na organ rentowy obowiązek poinformowania osób zainteresowanych o takiej możliwości.

Taki obowiązek informacyjny organów rentowych przewidziano przykładowo w art. 50 ust. 2 ustawy z dnia 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych (Dz.U. Nr 199, poz. 1673 ze zm.). Przepis ten nałożył na Zakład Ubezpieczeń Społecznych obowiązek poinformowania osób pobierających w dniu wejścia w życie ustawy renty z tytułu niezdolności do pracy oraz renty rodzinne przyznane na podstawie przepisów dotychczasowych - o obowiązujących od dnia 1 stycznia 2003 r. zmienionych warunkach przeliczenia świadczeń w związku z osiągnięciem przychodów. Co prawda chodziło w tym przypadku o wcześniejszą sygnalizację zmiany przepisów, pogarszających dotychczasowe warunki pobierania tzw. świadczeń zbiegowych, to jednak było to działanie nakładające na organy rentowe nowe obowiązki w zakresie informowania świadczeniobiorców o zmianach ich sytuacji prawnej.

Emeryci i renciści to grupa osób o ograniczonej zdolności adaptacyjnej do zmienionej sytuacji. Stąd też postulat szczególnie silnej potrzeby zapewnienia stabilności przepisom normującym ich uprawnienia, znajdujący potwierdzenie w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego (np. wyrok z 18 marca 2005 r., K 27/03, OTK ZU Nr 3/A/2005, poz. 22). Dotyczy to w szczególności przepisów normujących te elementy stosunku ubezpieczenia społecznego, które ograniczają dotychczasowe prawo do świadczeń. Dlatego uważam, że takim zmianom regulacji prawnej powinna towarzyszyć przeprowadzona z odpowiednim wyprzedzeniem akcja informacyjna, a do przeprowadzenia takiej akcji ustawa powinna zobowiązywać organy rentowe. W moim przekonaniu również zmiana regulacji prawnej poprawiająca dotychczasową sytuację prawną dużej grupy emerytów i rencistów, w szczególności wprowadzająca korzystne regulacje w sprawie wysokości świadczenia, powinna skłaniać projektodawców do nałożenia na organy rentowe dodatkowego obowiązku przeprowadzenia akcji informacyjnej. Niestety obowiązujące przepisy ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych nie zobowiązują *Zakładu* Ubezpieczeń Społecznych do podjęcia działań informacyjnych względem świadczeniobiorców uprawnionych do przeliczenia świadczeń.

Wymaga również wyjaśnienia kwestia podstaw prawnych dla prezentowanego przez organy rentowe stanowiska o utracie „przywilejów branżowych” (np. deputat węglowy lub jego pieniężny ekwiwalent, ulgowe przejazdy PKP itp.) przez osoby, które po przeliczeniu pobierać będą emeryturę na podstawie art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2001 r. Nr 14, poz. 147) zwracam się do Pana Ministra z prośbą o zajęcie stanowiska w kwestii wprowadzenia zasady nakładania na organy rentowe obowiązku poinformowania osób zainteresowanych o zmianie stanu prawnego pogarszającego lub poprawiającego sytuację prawną znacznej grupy ubezpieczonych oraz utraty prawa do „przywilejów branżowych”, a także rozważenie możliwości przeprowadzenia dodatkowej akcji informacyjnej z wykorzystaniem środków masowego przekazu dla tej części emerytów i rencistów, którzy dotychczas nie skorzystali z możliwości korzystnego przeliczenia świadczenia.

/-/